

архітектури та містобудування: Наук.-техн. зб. –К.: КНУБА, 2009. – с.362-364. – (Випуск 21).

4. Методические указания о порядке подготовки и представления на НТС института диссертационных работ аспирантами и соискателями: Уч. изд. ЦНИИЭП учебных зданий. – М: Ротапринт ЦНТИ по гражданскому строительству и архитектуре, 1984. - с.19.

Аннотация

На примере аспирантуры ОАО «КиевЗНИИЭП» рассматривается вопрос подготовки научных кадров в аспирантурах НИИ: особенности, преимущества, предложения.

Ключевые слова: аспирантура, подготовка научных кадров, научно-исследовательский и проектный институт.

Annotation

On the example of post graduate studentship of JSC «KYIVZNDIEP» the question of training of scientific personnel is examined in post graduate studentship of SRI: features, advantages, suggestions.

Key words: a post graduate studentship, training of scientific personnel, scientific research and design institute.

УДК 72.03

Г.В. Шевцова

*кандидат архітектури
доцент кафедри основ архітектури і
архітектурного проектування КНУБА*

НЕТИПОВІ ВАРІАНТИ КОНСТРУКТИВНОГО ВИРІШЕННЯ ВЕРХІВ УКРАЇНСЬКИХ ДЕРЕВ'ЯНИХ ЦЕРКОВ

Анотація: Статтю присвячено рідкісним варіантам конструктивного вирішення верхів українських дерев'яних церков. Виявлено та класифіковано причини, що призводили до їх виникнення. З точки зору виявлення генези української дерев'яної церкви, найбільш значущим визнано варіант збереження «рудиментарних» конструктивних типів.

Ключові слова: конструкція верху, вплив, результат перебудови, рудиментарний тип.

В попередній статті «Українська дерев'яна церква: конструктивні прийоми розвитку вертикального внутрішнього простору та питання їх генези»¹ ми

виявили і проаналізували п'ять основних конструктивних типів верхів українських дерев'яних церков. Втім, подекуди, зустрічаємо інші конструктивні варіанти устрою верхів. На основі аналізу виявлених зразків, визначимо чинники появи таких "нетипових" конструкцій:

Впливи архітектури інших країн. Яскравим прикладом тут можуть стати комбіновані зрубно-каркасні (зрубна основа з каркасною баштою над бабинцем) храми західних областей України (лемківські, бойківські, закарпатські, деякі західно-поліські ²), що як правило пояснюється впливом традицій дерев'яного (готичного) будівництва сусідніх країн, зокрема Польщі і Румунії (рис. 1).

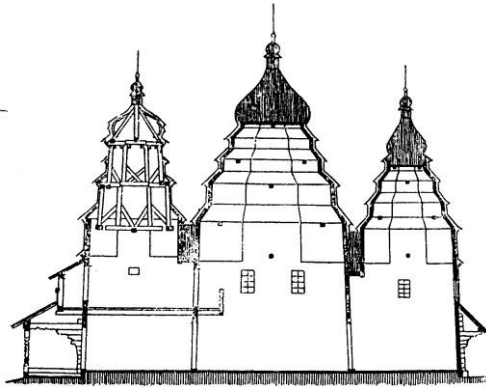

Рис. 1. Каркасний верх над бабинцем. Церква з Кривки (розріз за М. Драганом)

Тобто, як ми вже вказували, тут маємо справу із процесами змішування конструктивних систем зрубу і каркасу на територіях межування їх ареалів розповсюдження, до яких власне і належить Карпатський регіон ³. Втім, в деяких випадках, виникнення каркасного верху над бабинцем пояснюється і результатами перебудови. Ця конструкція є достатньо поширеною в західних областях України, ми не розглядаємо її серед типових конструктивних типів лише тому, що організація верха з закриттям його внутрішнього простору (каркасні башти відокремлюються від інтер'єру стелею), загалом не характерна для традиційної схеми українських церков.

Впливи кам'яного будівництва. Такі випадки рідкісні. Один зафіксовано в збірці начерків А. Вариводи, це архаїчна українська церква з Улючу (землі Малопольські, 1510 р., рис. 2).

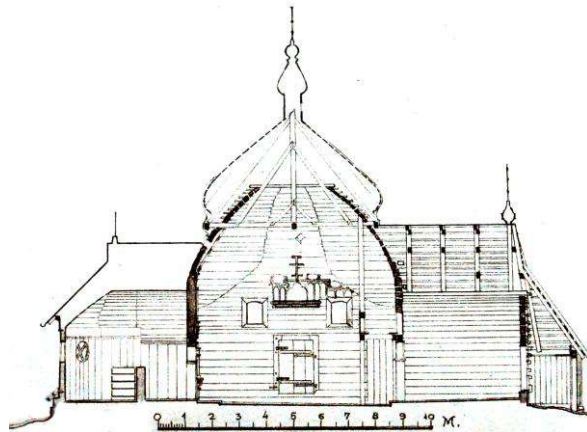

Рис. 2 Склепіння півсферичної форми. Церква з Улючу, Сянок (за А. Вариводою)

Як бачимо з рис. 2, центральний верх церкви імітує за допомогою звуження зрубу приземкуватий купол кам'яного типу.

Зміни конструкції верху за рахунок пізніших перебудов. Такі випадки є досить розповсюдженими. Прикладами можуть стати Миколаївська церква з Кліщівни на Тернопільщині (XVII-XVIII ст., рис. 3а), що в результаті перебудови отримала укорочений центральний верх, який перекрив розвиток простору безпосередньо над переходом четверика у восьмирик, та Борисоглібська церква з Підгірців на Львівщині (XVII ст. втрачена у 2006 р., рис. 3б), в результаті перебудови якої центральний верх розширився і являв собою восьмикутник, опертий на кути меншого квадрату основи, що є абсолютно нехарактерним для дерев'яного будівництва України, з його усталеними традиціями постановки на четверик вписаного восьмирика.

А.

Б.

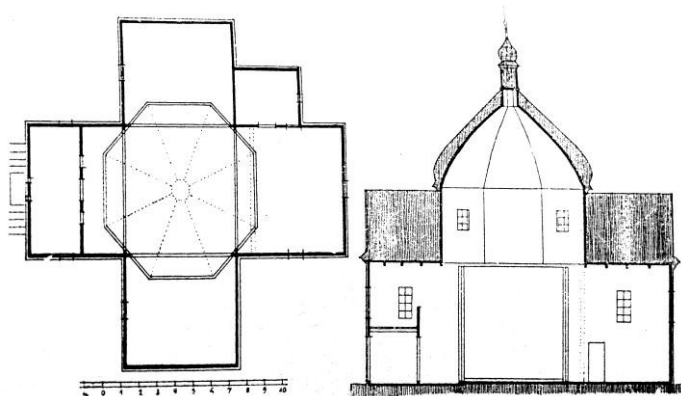

Рис. 3 А – церква з Кліщівни; Б – церква з Підгірців (план і розріз за М. Драганом)

Оригінальність мислення будівничого. Випадок найбільш рідкісний за умови консервативних традицій розвитку народної архітектури, і найбільш складний для виявлення, бо такий резон, на нашу думку, можливо довести лише за наявності відповідної інформації у літописах церкви, яких взагалі збереглося небагато, а ті що є, не завжди навіть називають імена будівничих.

Рудимент старовинної конструкції. На нашу думку, найбільш цікавими є випадки, коли незвичну конструкцію підйому внутрішнього простору церкви можна розглядати як можливий «рудимент конструкції», випадково збережений приклад, що має іншу генезу – тобто, ще один, «забутий» типологічний варіант. З цієї точки зору виключний науковий інтерес складає виявлена і обстежена нами під час перепису та фотофіксації архаїчних церков Івано-Франківщини, Хрестовоздвиженська церква з села Загір'я. Перекриття над навою церкви являє собою щось на зразок залому, але на відміну від звичного залому на основі квадрату, конструкція базується на видовженому прямокутному плані і має досить складний абрис: звуження зрубу по довгих сторонах не розбито прямовисними ділянками, а являє собою поєднання двох площин з різним ухилом. Відомості про капітальні ремонти та перебудови церкви відсутні. Тобто, з значною долею вірогідності можна вважати, що така форма перекриття була наявна в храмі з самого початку його існування (рис 4).

Рис. 4 Хрестовоздвиженська церква з села Загір'я Рогатинського району (XVIII ст.)

Конструкція церкви та наші думки з цього приводу докладно наведені в статті: «До питання генези конструкції залому в українських дерев'яних церквах»⁵. Тут приводимо лише стисле резюме.

Подібна конструкція може бути рідкісним зразком, що ілюструє можливий шлях перетворення кроквяного даху на зрубний залом (теорія походження дерев'яної церкви від хати по М. Драгану⁶). Адже, якщо спиратися на теорію генези походження церков з залами від хат, перетворення кроквяних дахів на зрубні верхи з залами так чи інакше повинно було відбуватися. Тож зробимо гіпотетичну спробу реконструювати шлях такого перетворення. Найбільш ймовірно, що зрубне перекриття почало утворюватися під кроквяним дахом спершу як стеля: її підбивали у коробчастій формі, таким чином на

примітивному рівні досягаючи необхідного для християнського культу вертикального розкриття простору нави. Такі стелі істотні для українських дерев'яних церков дахового типу, і для покриттів над даховими зрубами одноверхих церков¹. На такій основі, вже цілком ймовірно виникнення примітивних зрубних заломів, які однак простіші за формою ніж залом на основі намету: адже звуження конструкції в таких залах можливе не з чотирьох, а тільки з двох паралельних боків. Згодом, з такої конструкції міг виникнути (принаймні – гіпотетично) і звичний нам наметовий залом на четверику. Вочевидь, що приклади видовжених заломів подекуди існували в досвіді українського дерев'яного будівництва. І хоча інші такі збережені зразки нам особисто невідомі, зображення цього архаїчного типу зустрічаємо в нотатках А. Вариводи (церква з Миколаєва біля Стрию Львівської області, 1538 р., рис. 5а)⁴, зустрічаємо в нотатках М. Драгана⁶, та спостерігаємо на прикладах церков Білоруського Полісся (рис. 5б). Звісно, що приведені вище міркування припускають досить довгий і занадто ускладнений шлях розвитку, тому навряд чи можна стверджувати, що формування наметових заломів відбувалося саме таким шляхом.

Рис 5 «Видовжені заломі». А – церква з Миколаєва (малюнок А. Вариводи); Б - церква з Довгого (Білорусь)

Скоріш за все – ця гілка розвитку стала «тупиковою» - формування залому в підкроквяному просторі зупинилося на стадії «видовженого залому» і в такому вигляді досі зберігається в деяких «рудиментарних» зразках церков.

Література

1. Шевцова Г.В. Українська дерев'яна церква: конструктивні прийоми розвитку вертикального внутрішнього простору та питання їх генези // Містобудування та територіальне планування. – К.: КНУБА, 2009. – Вип. 33.
2. Завада В. Готизми в архітектурі дерев'яних храмів Полісся. // Архітектурна спадщина України. – К: НДІТІАМ, Головкивархітектура, 2002. – Вип. 5.

3. Шевцова Г.В. Україна – Норвегія: витоки і особливості об'ємно-просторової форми та конструкції дерев'яних храмів // Традиції та новації у вищій архітектурно художній освіті. – Харків: Харківська Державна Академія Дизайну і Мистецтва. – 2010. – № 1-2.

4. Варивода А., Райнфусс Р., Чмух О. та ін. Дерев'яна архітектура українських Карпат / За ред. І. Гвозда. – Нью-Йорк: Фундація дослідження Лемківщини, 1978. – 286 с.

5. Шевцова Г. В. До питання генези конструкції залому в українських дерев'яних церквах. – К.: КНУБА. – 2007. - № 18.

6. Драган М. Українські деревляні церкви. – Львів, 1937. – 136 с.

Аннотация

Статья посвящена редкостным вариантам конструкции верхов украинской деревянной церкви. Выявлены и классифицированы причины их возникновения. Наиболее важным с точки зрения выявления генезиса церквей, признан вариант сохранения «рудиментарных» конструктивных типов.

Ключевые слова: конструкция верха, влияние, результат перестройки рудиментарный тип.

Annotation

Article is devoted to rare variations of Ukrainian wooden church towers' construction. It is brought to the light and classified the reasons of their formation. The case of “rudimental” construction type preserving is named like the most important from the point of view of churches' genesis investigation.

Key words: tower construction, influence, rebuilding result, rudimental type.

УДК 72.01:728.4(477.83)

М.М. Ясінський

СТАН ДОСЛІДЖЕНЬ АРХІТЕКТУРИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ДОМІВ ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ 19 – ПОЧАТКУ 20 СТ.

Анотація: в статті виявлено стан та перспективи досліджень архітектури Українських Народних Домів Галичини кінця 19 – на початку 20 століть а також розглянуто найбільш значимі дослідницькі роботи окремих авторів і наукових колективів.